

PATVIRTINTA

Etninės kultūros globos tarybos

2022 m. sausio 25 d. nutarimu Nr. TN-3

(Etninės kultūros globos tarybos

2023 m. vasario 7 d. nutarimo Nr. TN-2 redakcija)

ŽEMĖLAPIO „LIETUVOS ETNOGRAFINIAI REGIONAI“ AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Žemėlapij „Lietuvos etnografiniai regionai“ (toliau – Žemėlapis) Etninės kultūros globos tarybos užsakymu 2003 m. sudarė humanitarinių mokslų daktaras Žilvytis Šaknys ir gamtos mokslų daktaras Danielius Pivoriūnas, remdamiesi etnologų, lingvistų, etnomuzikologų, kitų mokslininkų tyrimais ir rekomendacijomis, apibendrindami informaciją iš daugiau nei 200 etnografinių žemėlapių.

2. Remiantis susiklosčiusia tradicija, šiame žemėlapyje Lietuvos Respublikos teritorija dalinama į penkis etnografinius regionus: Aukštaitiją, Dzūkiją (Dainavą), Mažąją Lietuvą, Suvalkiją (Sūduvą) ir Žemaitiją. Nors šie regionai formavosi ne vienu laiku ir jų vaidmuo istorijos eigoje buvo skirtingas, tačiau jie pasižymi pakankamai ryškiomis savitomis etninės kultūros sanklodomis, reikšmingomis ne tik ten gyvenančių žmonių savimonei, bet ir visos Lietuvos kultūrinės tapatybės palaikymui ir stiprinimui. Etnografiniai regionai – tai kultūriniai regionai, kurie nesutampa su įvairiais laikotarpiais egzistavusių politinių, administracinių darinių ribomis.

3. Svarbiausi kriterijai, pagal kuriuos nustatoma Lietuvos etnografinių regionų teritorija, yra regioniniu savitumu pasižymintys materialinės ir dvasinės kultūros reiškiniai – darbo, šeimos ir bendruomenės papročiai, kalendorinės šventės, kalba (tarmės), folkloras, architektūra, tradiciniai amatai ir verslai, kulinarinis paveldas, drabužiai ir kt.

4. Žemėlapyje brėžiant etnografinių regionų ribas, laikytasi dabartinių Lietuvos seniūnijų ribų (išskyrus didžiuosius šalies miestus). Pažymėtos atskirų etnografinių regionų ribos yra sąlyginės, nes tarp regionų esančios maždaug 10–15 km plotą apimančios ribinės vietovės pasižymi regioninių požymių persipynimu. Kita vertus, kai kurios seniūnijos etnografiniu požiūriu yra dvilypės, nes dalis seniūnijos labiau priskirtina vienam regionui, kita dalis – kitam regionui.

5. 2021 m. ir 2023 m. pradžioje tobulinant Žemėlapij, nutarta išskirti didmiesčių Vilniaus ir Kauno dabartines teritorijas kaip nepriklausančias etnografiniams regionams, išskyrus šiuose miestuose esančias saugomas teritorijas (Pavilnių ir Verkių regioninį parką Vilniuje ir Kauno marių regioninio parko dalį Kaune), kuriose puoselėjami etnografinių regionų materialinės ir dvasinės kultūros reiškiniai (ypač architektūra) remiantis Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymu.

6. Tobulinant Žemėlapij tiksliau pažymėta istorinė Mažosios Lietuvos riba, papildomai pažymėti etnografinių regionų centrai, didesni miestai, savivaldybių ribos. Žemėlapio kairiojoje kraštinėje pateikti trumpi aprašymai apie etnografinių regionų istorines ištakas, pirmuosius paminėjimus, pavadinimo vartoseną, taip pat apie regionų simbolines sostines.

7. Žemėlapis turėtų padėti suprasti Lietuvos etnografinių regionų sanklodą, kurios regioninės tradicijos ir etnokultūrinės vertybės atskirose teritorijose galėtų būti puoselėjamos ir populiarinamos. Remiantis Žemėlapio galėtų būti formuojama ir įgyvendinama ne tik etninės kultūros, bet ir regioninė politika, o kultūros, švietimo įstaigos ir kitos institucijos bei organizacijos skatinamos atsižvelgti į etnografinių regionų savitumus ir skirtumus.